

Una «quàdruple identitat» religiosa, un diàleg intra religiós i un veritable ecumenisme ecumènic. Raimon Panikkar es va declarar sempre un home cristià, un seguidor de Jesús en la tradició cristiana i en la fe trinitària de l'Església. Però, al mateix temps que s'autodefinia com a cristià, també ho feia com a hindú, com a budhista, i en l'experiència secular occidental del seu temps.

Raimon Panikkar,

un cristià que va voler viure intensament en diàleg intra religiós amb l'hinduisme i el buddhisme

D Victorino Pérez Prieto es de finals dels anys 60, després d'una dècada a l'Índia, Raimon Panikkar acostumava a repetir: «Vaig sortir cristià, m'he descobert hindú, i torno budhista, sense deixar de ser el primer». Vint anys més tard, en el pròleg de *El silenci del Buddha. Una introducció al ateuisme religiós*, una de les seves obres més reeditades en diferents llengües, escrivia: «Voldria ser *fidel* a la intuïció budhista, no apartar-me de l'experiència cristiana i no desconnectar-me del món cultural contemporani».

Per això parlem de la *quàdruple identitat* religiosa de Panikkar. Progressivament va assumir en la seva existència el *cristianisme* en el qual va néixer i va ser educat, l'*hinduisme* que també formava part del seu origen, però que va descobrir poc a poc, i el *buddhisme* que es va desenvolupar en ell de forma natural, però com a «resultat del treball interior»; finalment, també la *identitat secular*, com a intel·lectual del món occidental contemporani. Aquesta *quàdruple identitat* neix d'una experiència intensa de les quatre tradicions mencionades; no podem comprendre aquesta identitat sense conèixer què suposa el seu profund diàleg interior: «Un diàleg intern dins del propi jo, un encontre en la pregonesa de la religiositat pròpia i personal del

jo, quan aquest ensopega amb una altra experiència religiosa en aquest àmbit íntim... Un diàleg *intra religiós* que he de començar jo mateix, preguntant-me sobre jo mateix, sobre la *relativitat* de les meves creences i acceptant el desafiament d'un canvi».

S'ha acusat Panikkar de *sincretista*; res més lluny de la realitat. Ell sap molt bé que el sincretisme significa la mort de la riquesa de les diferents experiències religioses, que ell reconeix com una riquesa fonamental de les diferents cultures humanes. A més, reconeix que, de la mateixa manera que no s'identifica *només* amb una tradició religiosa, tampoc no se sent formant part de *qualsevol tradició religiosa* que no formi part de la seva *identitat*. En un diàleg amb el pensador jueu Pinchas Lapide –publicat en alemany amb el títol: «¿Creiem en el mateix Déu? Un diàleg»– diu: «Jo puc dir que *soc un cristià, un hindú i un budhista...* no puc dir que *soc un musulmà o un parsi*, encara que senti *simpatia* per *altres religions*».

Panikkar intentava viure en la seva mateixa vida un diàleg no només interreligiós, sinó interior, que ell anomena *diàleg intrareligiós*, un veritable *ecumenisme ecumènic* com a encontre genuí i sincer de diverses tradicions religioses, una *interrelació* serena, una *interpenetració dialògica* de tots els camins que condueixen a

la plenitud o destí final de la vida. Era conscient que «l'ecumenisme ecumènic significa *harmonia de cors desperts*... L'objectiu és una millor comprensió, un criticisme correctiu i una millor fecundació entre les tradicions religioses del món, sense diluir les seves respectives herències o prejutjar les seves eventuais diferències irreductibles».

En resum, per a Panikkar, la relació entre les diferents religions, que ell va voler viure intensament, ha de ser a imatge de la *perichôrêsis* trinitària divina: «Les religions només existeixen en relació les unes amb les altres... En una paraula, la relació entre les religions no pot derivar de l'*exclusivisme* (n'hi ha prou amb la meva), ni de l'*inclusivisme* (la meva abraça i inclou totes les altres), ni del *paral·lelisme* (tendim unes i altres cap a un mateix fi). La relació entre les religions deriva d'una *perichôrêsis*, és a dir, d'una *interpenetració recíproca* que no qüestiona la particularitat pròpia de cada religió».

La fe cristiana: la 'cristiania', el misteri còsmic de l'Església i el sacerdocí còsmic

Raimon Panikkar sempre va reconèixer i agrair haver nascut en la fe i la tradició cristiana, en l'Església, amb els seus encerts i els seus errors. Sempre es va sentir part de l'Església i en ella va voler morir i ser-hi enterrat. Sempre va viure en aquesta tradició cristiana, en la seva experiència de Déu i de la salvació: el Déu trinitari, Pare, Fill i Esperit Sant. Un Déu manifestat en Jesús de Natzaret, el Crist de Déu; per a Panikkar, el misteri de l'Encarnació va ser sempre fonamental, i això el va dur a elaborar la seva *Cristofania*, més enllà de la Cristologia. Així ho he mirat de manifestar en els meus llibres: *Más allá de la fragmentación de la teología, el saber y la vida: Raimon*

Panikkar y Dios, Hombre, Mundo. La Trinidad en Raimon Panikkar, tot mostrant la riquesa de la seva fe i la seva teologia cristiana en diàleg amb les altres religions. També la seva moral, els seus sacraments i, sobretot, la seva mística.

Per a Panikkar, l'Església i el mateix cristianisme han d'evolucionar des d'unes estructures rígides a una concepció més personal, que ell anomena *cristiania*, i que vindria a ser la forma de viure el fet cristià en el tercer mil·lenni, superant el segon mil·lenni, durant el qual el cristianisme hauria estat massa impregnat de *cristiandat*. La *cristiania* és una *fe personal crística*, que vol adoptar la postura del Crist (el «principi crístic»), i que vindria a ser «una *mutació* eclesial»

PANIKKAR SEMPRE VA AGRAIR HAVER NASCUT EN LA FE CRISTIANA, EN L'ESGLÉSIA, AMB ELS SEUS ENCERTS I ERRORS

en l'autocomprensió cristiana. Tot i que una tal «mutació» és una cosa que ja ha existit en la història cristiana, com una constant crida a una vivència fidel de la fe evangèlica. El mateix Panikkar reconeix que no és una realitat totalment *nova*, sinó present en grans cristians de la història; sobretot en els místics, i per això, a vegades, van resultar incòmodes en la mateixa Església.

Panikkar es va sentir sempre formant part de l'Església, però entesa en un sentit ample: més enllà d'un petit cercle unit per raons jurídiques i dogmàtiques; l'Església és «la comunitat constituïda per l'assemblea de tots els qui busquen la veritat amb rectitud [...] reuneix tots els qui no s'exclouen de la salvació, encara que estiguin fora de l'Església-institució». L'Església no és un *club*, sinó la «comunió de Déu amb tot el món», el *Sacramentum*

mundi, el «lloc de salvació»: «on hi ha salvació, allí hi ha Església». Per això li agradava parlar també del *misteri còsmic de l'Església*, que ja deien els Sants Pares i que torna a recordar el Vaticà II (cf. *Lumen Gentium* 13); i repetia que l'Església necessita valorar més la *diversitat* i l'*harmonia*, i menys la *univocitat* i la *unanimitat*. Més encara, si la metàfora central de l'eclesiologia és el *cos*, el centre de l'Església és, sobretot, la *litúrgia*: «L'Església és la comunitat litúrgica [...] Litúrgica és l'acció *cosmoteàndrica d'un poble*, és a dir, aquella acció, o més ben dit, accions a través de les quals un poble viu la seva vida construint el seu món [...] Litúrgia *cristiana* és aquella en la qual aquestes accions estan presidides per Jesucrist. Aquesta presidència implica una presència. *Aquesta presència és l'Eucaristia*».

Per a Panikkar, l'Eucaristia sempre va ser fonamental en la seva vivència de la fe cristiana: tal com escrivia a *La plenitud del hombre*, és «la continuació de l'encarnació [...] El Crist protològic és el mateix Crist històric, i el Crist històric no és separable del Crist eucarístic». Si Panikkar va mantenir durant tota la seva vida aquesta identitat cristiana, de la mateixa manera no va renunciar al seu sacerdocí; tot i alguns conflictes pel fet d'haver contret matrimoni, sempre es va prendre seriosament les paraules que va escoltar en la seva ordenació: «Jo soc *sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec*», li agradava repetir. Tot vivint el seu sacerdocí còsmic, va romandre sempre com a sacerdot de l'Església catòlica, incardinat en la diòcesi de Varanasi, «en santa comunió amb l'Església», com va dir en més d'una entrevista. «Jo *crec en el sacerdocí* [...] Vaig ser ordenat no per a ser un *buròcrata d'una institució*, sinó per a una funció que anomenaria *sagrada*». ⊕